
МЕТОДИ РОБОТИ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА У СУДІ

Магдисюк Людмила Іванівна

старший викладач кафедри практичної психології та безпеки життєдіяльності, кандидат психологічних наук, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Павлова Богдана Василівна

студентка 3-го курсу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Статтю присвячено проблемі методів, які використовує практичний психолог у своїй діяльності в суді. Здійснено детальний огляд та аналіз даних методів. Також, присутня характеристика кожного з методів, досліджено їх взаємозв'язок. Проаналізовано, як методи в роботі практичного психолога у суді допомагають слідству, проголошені вироку тощо.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, особистість, судова психологія, методи судової психології, спостереження, психологічний портрет, бесіда, анкетний метод, метод інтерв'ю.

Key words: forensic psychological examination, personality, forensic psychology, methods of forensic psychology, observation, psychological portrait, conversation, questionnaire method, interview method.

На сьогоднішній день судова психологія є тією наукою, яка допомагає вирішити різноманітні юридичні проблеми: надійність свідчень, мотивація кримінальної поведінки, психологія прийняття рішень, вплив особливостей людської пам'яті на показання свідків. А для отримання всієї цієї інформації, судова психологія використовує певні методи, які є досить ефективними і вдосконалюються постійно для того, щоб отримана інформація була максимально достовірною і науково-підтвердженою [5].

Перш за все, потрібно сказати, що

практичний психолог у своїй роботі в суді використовує ті методи, що використовуються в загальній психології. Головним є те, що ці методи є базовими і їх поєднання у роботі є доречним і, звичайно ж, необхідним. До таких методів відносимо:

1. Когнітивне опитування.
  2. Метод бесіди (інтерв'ю).
  3. Метод спостереження.
  4. Анкетний метод.
  5. Метод експерименту.
  6. Складання психологічного портрету (у нашому випадку – злочинця, свідка, потерпілого).
-

Вище перераховані методи є основними у роботі практичного психолога у юридичній сфері. Усі вони мають певну характеристику і різноманітне використання та поєднання [8].

Суть методу когнітивного опитування полягає у тому, що психолог у присутності юриста чи інших осіб, або один на один з особою, намагається детально відтворити усі події, що трапилися. Також, важливим є те, які емоції, психологічний стан був в особи у певний час. Тому психолог запитує те, що найбільше цікавить, на що варто звернути увагу, але так, щоб особа максимально розповідала усе самостійно [7, 11].

Метод бесіди (інтерв'ю) є один із найголовніших, бо дозволяє встановити контакт з особою, яка підозрюється в злочині чи потерпілим. Потрібно зауважити, що цей метод практичний психолог використовує переважно на початку розслідування. Тому, питання повинні бути лаконічними і зрозумілими. Важливо те, що перед його проведенням потрібно підготувати питання, але можливо, інтерв'ю пройде спонтанно. Цей метод дозволяє отримати інформацію про особистість, її ціннісні установки, коло спілкування, самооцінку, вподобання і усе те, про що ми можемо запитати особу. Потрібно сказати, що метод інтерв'ю застосовується на початку роботи, а пізніше сам психолог може проводити бесіду у будь-який час і неодноразово. Також, до підpunkту цього методу можна віднести біографічний метод, який дозволить психологу отримати

інформацію про підозрюваного з таких джерел як: особисті щоденники, різноманітні документи, медичні книги, коло спілкування [4, 24-25].

Метод спостереження є досить цікавим і результативним у роботі психолога. Він дозволяє спостерігати за реакціями підозрюваних, потерпілих у суді чи досудовому слідстві, їх поведінкою, жестикуляцією, мімікою. Психолог обов'язково фіксує побачене і пізніше – за допомогою інших методів, може підтвердити чи спростувати отримані дані. Варто сказати, що даний метод передбачає складання психологом певної програми дій:

- визначити спосіб фіксування інформації;
- заздалегідь визначити те, що є найбільш важливим (за для чого психолог спостерігає, що очікуємо побачити);
- бути готовим і до таких випадків, що відкриємо під час спостереження щось нове, раніше не відоме судді, юристам і самому психологу;
- під час спостереження поводитися відповідно, не втручатися у поведінку досліджуваних;
- ретельно проаналізувати отримані дані;
- після аналізу отриманих даних, за допомогою інших методів, впевнитися у їх валідності, достовірності;
- на основі отриманої інформації зробити висновок.

Спостереження може бути відкритим і прихованим. Який саме використовува-

ти обирає сам психолог, залежно від ситуації яку потрібно дослідити [3, 23-28].

Анкетний метод використовується досить часто, від дозволяє використовувати питання відкритого чи закритого типу, тобто лаконічні і розгорнуті. Важливим під час використання анкетного методу є те, щоб психолог підібрав питання так, щоб була однозначність їх розуміння, саме тоді результати цього методу будуть досить цінними. Головним недоліком цього методу є те, що психолог не може віч-на-віч спілкуватися з досліджуваним. Проте, як наголошувалося попередньо, доцільним є використання декількох методів у роботі психолога в суді, щоб результати були справедливими і вірними. Анкетний метод дозволяє проводити паралельно анкетування з багатьма особами: потерпілі, свідки, підозрювані, а це в свою чергу, під час обробки результатів дозволить виокремити певні моменти (неправдиві свідчення, послідовність подій) [1, 42-44].

Метод експерименту характеризується досить вагомою особливістю: суб'єктивно-об'єктивний характер, тобто причинно-наслідкові зв'язки, які дозволять психологу зрозуміти чому був вчинений злочин, що спровокувало людину на вчинення певного правопорушення. Тому досить часто проводять слідчий експеримент, який включає у себе відтворення подій і знаходження психологічних причин вчинення злочину.

Експеримент – це система спільної діяльності експериментатора (психолога) і досліджуваного (підозрюваний,

свідки), дозволяє пізнати особливості психіки досліджуваного, діяльність досліджуваного, особливості його особистості. Тому і розрізняють різні види експериментів: лабораторний, природний. І кожен з них використовується за певних умов і є доцільним у певних ситуаціях. Тобто, головною метою проведення експерименту психологом у суді, досудовому слідстві є визначення реакції осіб на різні дії, тобто виявити ту головну психічну реакцію в результаті якої відбувся злочин [6].

Найголовнішим у роботі психолога в галузі права є вміння правильно, конкретно, детально використовувати метод складання психологічного портрету осіб. Для цього потрібно аналізувати раніше вчинені аналогічні злочини і шукати той тип людини, котра могла б вчинити правопорушення. Але, це є кінцевим етапом при створенні психологічного портрету. Перш за все, психолог повинен проаналізувати інформацію, яку отримав за допомогою інших методів: бесіди, інтерв'ю, тестування, опитування, експерименту, спостереження. Також опрацювати дані, які можна отримати з зовнішніх ознак психологічного інформування: мова, міміка, жестикуляція, поза, пантоміміка, зовнішність, анатомічні особливості фізичного образу. Усі ці отримані дані ретельно аналізуються і як висновок – формують психологічний портрет [2].

Важливим у роботі практичного психолога в суді є уміле поєднання вище перерахованих методів у своїй діяльності. Психолог повинен чітко володіти знаннями, вміння їх підтвер-

джувати і доцільно використовувати. Також, він повинен бути незалежним від зовнішніх обставин і людського фактора, тобто завжди бути об'єктивним і ні від кого не залежати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов В. Медична психологія: Навч. посібник для самопідготовки студентів / Центральний методичний кабінет з вищої медичної освіти; Донецький держ. медичний ун-т ім. М.Горького / Володимир Андрійович Абрамов (ред.). – Донецьк: Каштан, 2003. – 42-44с
2. Бедь В. В. Юридична психологія: Навч. посіб. – Львів: “Новий Світ – 2000”, К.: “Каравела”, 2002.
3. Вітенко І. Основи психології: Підручник для студ. вищих медичних навч. закладів освіти III-V рівнів акредитац. / Іван Вітенко, Тарас Вітенко,. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 23-28с
4. Гуцало Е. Психологія: Інструктивно-методичні матеріали для самостійної підготовки студентів до комплексного державного екзамену / Емілія Гуцало; М-во освіти і науки України, КДПУ ім. В. Винниченка. Кафедра психології. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2004. – 24-25с.
5. Магдисюк Л. І. Судово-психологічна експертиза в системі судової психології / Л. І. Магдисюк, Б. В. Павлова // Zbiórartykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowychuczeln, jednostek naukowobadawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.11.2017) – Warszawa, 2017. – sts.104-106.
6. Маноха І. П. Методи психології у дослідженні вчинку // Основи психології / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К.: Либідь, 1995.
7. Панасюк А. Ю. Судебная психология: Избранные лекции. – М.: Норма, 2007. – 11 с.
8. <http://likuvan.in.ua/sudova-psihologiyata-yiyi-osoblivosti.html>.